

DOI: <http://doi.org/10.32750/2026-0336>

УДК 336.145

JEL Classification: H52, I22

Кужелєв Михайло Олександрович

доктор економічних наук, професор

професор кафедри фінансів

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-7895-7879

e-mail: m.kuzheliev@ukma.edu.ua

Нечипоренко Аліна Володимирівна

кандидат економічних наук

доцент кафедри фінансів

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0003-2494-1465

e-mail: a.nechyporenko@kubg.edu.ua

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ СИСТЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. У статті досліджено актуальні аспекти забезпечення резильєнтності системи фінансування закладів освіти України в умовах воєнного стану. При цьому резильєнтність розглянуто як здатність освітньої галузі зберігати безперервність функціонування, адаптуватися до бюджетних, інфраструктурних і демографічних шоків, а також формувати передумови для відновлення. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення базових освітніх послуг, фінансування безпекових заходів, підтримки педагогічних кадрів і збереження людського капіталу за умов переорієнтації значної частини ресурсів державного бюджету на оборону. Мета статті — на основі системного підходу теоретично обґрунтувати та комплексно оцінити резильєнтність системи фінансування закладів освіти України в умовах воєнного стану, виявити основні трансформації її фінансового забезпечення у 2021–2025 рр., визначити чинники стійкості та вразливості бюджетних механізмів, а також розробити пропозиції щодо посилення фінансової спроможності, адаптивності й відновлювального потенціалу освітньої системи. Методологічну основу дослідження становлять системний, структурно-динамічний, порівняльний і статистичний аналіз, а також підхід до оцінювання фінансового покриття критичних освітніх потреб. У межах дослідження резильєнтність розглянуто в контексті чотирьох взаємопов'язаних компонентів: достатності ресурсів, гнучкості механізмів їх розподілу, інституційної спроможності та здатності до відновлення після шоку. За результатами аналізу встановлено, що у 2022 р. система фінансування освіти зазнала істотного бюджетного шоку: видатки зведеного бюджету на освіту зменшилися порівняно з 2021 р., а частка освіти у ВВП у наступні роки скорочувалася попри номінальне зростання бюджетних видатків. У 2024–2025 рр. відбулося номінальне відновлення фінансування, однак воно супроводжувалося структурною асиметрією між рівнями освіти — вища освіта й наукова діяльність залишаються більш уразливими до обмеження капітальних видатків. Обґрунтовано, що важливими компенсаторами фінансового дефіциту стали місцеві бюджети, міжбюджетні трансферти та міжнародна допомога. Запропоновано напрями зміцнення резильєнтності: удосконалення горизонтального фінансового вирівнювання, перехід до результативно-орієнтованого фінансування, розвиток багатоканального фінансування та узгодження донорської підтримки з довгостроковою стратегією відновлення людського капіталу.

Ключові слова: резильєнтність; система фінансування освіти; видатки бюджету; освітня субвенція; публічні фінанси; освіта; фінансова стійкість; міжнародна допомога; людський капітал; повоєнне відновлення; заклади освіти.

ВСТУП

Постановка проблеми. Активна фаза війни принципово змінила підходи до фінансування соціальної сфери в Україні. Але саме галузь освіти опинилася в особливо складному становищі, оскільки забезпечує процеси перетворення видатків державного

бюджету на довгострокові інвестиції в людський капітал і стратегічне майбутнє країни. Якщо в мирні роки видатки на освіту були елементом соціально-гуманітарної політики та підтримки територіальних громад через механізм міжбюджетних трансфертів, то в умовах війни працюючі школи та університети стали фактором збереження соціальної стабільності, стримування міграційних процесів і підтримки територіальних громад.

Враховуючи значення освіти для забезпечення базових потреб суспільства, збереження національної ідентичності населення, повоєнного відновлення країни та низки інших стратегічних завдань, доцільно дослідити феномен резильєнтності фінансування освітніх закладів в умовах дії воєнного стану [1]. З урахуванням реалій війни дефініцію «резильєнтність» доцільно розглядати як здатність системи освіти мобілізувати та перерозподіляти обсяги фінансових ресурсів, достатні для забезпечення освітнього процесу на базовому рівні навіть в умовах постійних зовнішніх шоків. Тому для дослідження резильєнтності системи фінансування закладів освіти недостатньо проаналізувати обсяги видатків державного бюджету на освіту та їхню структуру; треба оцінити стабільність джерел фінансування, інфляційний вплив та ступінь залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Актуальність теми зумовлена й тим, що за підсумками 2024–2025 рр. вдалося забезпечити номінальне зростання освітніх видатків, але це не свідчить про повне відновлення довоєнного фінансування галузі [2]. Так, за даними Міністерства фінансів України, у 2024 році сукупні видатки на освіту становили 348,4 млрд грн [3]. Водночас у 2025 році чітко відслідковується «перекіс» фінансування на користь шкільної освіти — видатки на заклади загальної середньої освіти зросли до 127,25 млрд грн, тоді як фінансування вищої освіти майже не змінилося номінально, але стало нижчим у реальному обчисленні [2]. Таким чином, існує об'єктивна потреба в комплексному дослідженні трансформації механізму фінансового забезпечення освітньої галузі в умовах дії воєнного стану та пошуку шляхів забезпечення її резильєнтності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публікацій свідчить, що проблема фінансового забезпечення освітньої галузі є предметом активних дискусій. Це пояснюється тим, що зазначена проблематика сформулювалася на перетині досліджень у сфері публічних фінансів, освітньої політики держави, розвитку ринку людського капіталу та резильєнтності соціальних підсистем. Однак в умовах війни основні акценти змістилися на вирішення чотирьох ключових питань «виживання»: динаміці бюджетних видатків, трансформації міжбюджетних відносин, диспропорціях в забезпеченні різних рівнів освітньої галузі та залежності соціальних видатків від підтримки зарубіжних донорів.

В цьому контексті інтерес представляє дослідження Славкової А. щодо динаміки видатків зведеного бюджету на освіту у 2021–2024 рр. Авторка розгорнуто аналізує зміни у обсягах фінансування освіти і доходить висновку, що, незважаючи на поступове зростання видатків на освіту після початку активної фази війни, частка освітніх видатків залишається нижчою, ніж у 2021 році [4]. Ще один важливий висновок дослідження — зростання ролі місцевих бюджетів у фінансуванні системи освіти. Це має принципове значення для вивчення питань резильєнтності, оскільки підтверджує тезу, що стійкість системи освіти залежить не лише від обсягу державних видатків, а й від фіскальної спроможності територіальних громад [5]. Водночас це посилює просторову (регіональну) асиметрію, адже територіальні громади мають різну податкову базу, демографічну ситуацію і, головне, — безпекову складову: наближеність лінії фронту та інтенсивність ракетно-бомбових ударів суттєво впливають на можливості фінансування закладів освіти.

Окремий напрям досліджень — це фінансування вищої освіти. Так, Сокровольська Н., Корбутяк А., Карча В. наголошують, що за період з 2020 по 2024 рр. номінальний обсяг видатків на освіту поступово зростав до 348,4 млрд грн, але частка видатків на освіту

знизилися з 15,8% у 2020 році до приблизно 7% у 2024 році [6]. Ця тенденція свідчить, що абсолютні показники можуть зростати, але номінальна та структурна динаміка фінансування освіти при цьому буде зменшуватися, що свідчить про те, що освіта в умовах війни фінансується за залишковим принципом.

Крім того, більшість досліджень механізму фінансування вищої освіти свідчить про зниження ефективності традиційної моделі, яка передбачає домінування централізованого фінансування закладів вищої освіти (ЗВО). Така модель передбачає прив'язку фінансування до певної кількості показників, тоді як реальні потреби в умовах воєнного стану визначаються наслідками ракетно-бомбових ударів по університетах, релокацією, зміною контингенту здобувачів через міграційні процеси, втратою обладнання тощо [7].

Ще один важливий напрям досліджень — це фінансування освіти як ключового фактора розвитку людського капіталу. Так, Сивульська Н., Буряченко А. та Рудик Н. вказують, що в 2024 році освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам скоротилася до 10,8 млрд грн, що негативно вплине на розвиток людського капіталу в довгостроковій перспективі [8]. Ці висновки важливі для оцінки резильєнтності, адже людський капітал не відновиться автоматично під час повоєнного відновлення України. Скорочення інвестицій в освіту сьогодні матиме відкладені наслідки на довгому горизонті соціально-економічних подій: падіння якості робочої сили, відтік педагогічних та науково-педагогічних кадрів, погіршення конкурентоспроможності країни на міжнародних ринках, «втеча» молоді до Європи, загальна стагнація економічної системи. Тому скорочення видатків на освіту сьогодні — це кратне зростання видатків на освіту в майбутньому.

Що стосується безпосередньо питань резильєнтності освіти, то фінансова складова розглядається більшістю дослідників як одна з ключових умов стійкості системи. Куклін О., Азьмук Н., Дернова І. наголошують на недостатності фінансових ресурсів під час війни для забезпечення повноцінної стійкості системи освіти та пов'язують резильєнтність не стільки зі здатністю ЗВО продовжувати освітній процес, скільки зі спроможністю зберігати розвитковий потенціал, підтримувати наукову діяльність та адаптувати інституційну модель до нових ризиків [9].

Міжнародні фахові дослідження розширюють науковий дискурс вітчизняних науковців, пов'язуючи фінансування освіти з потенціалом повоєнного відновлення країни. Так, у матеріалах досліджень Групи Світового банку зазначено, що, наприклад, програма LEARN має загальний обсяг фінансування 415 млн дол. США та спрямована на реалізацію реформи Нової української школи, підвищення безпеки закладів, забезпечення транспортом для уразливих учнів, підготовку педагогів, закупівлю підручників і посилення управління освітою [10]. Такі кейси свідчать про поступовий перехід від екстреної гуманітарної підтримки національної системи освіти до інвестування в її резильєнтність. Тобто міжнародна фінансова допомога спрямовується не лише на поточні потреби ліквідації наслідків ракетно-бомбових ударів з боку РФ, а й на формування інституцій, які здатні стабільно функціонувати в умовах постійної нестабільності. Водночас Група Світового банку оцінює потреби в відновленні зруйнованої інфраструктури освітньої галузі в Україні у розмірі 32,9 млрд дол. США на період з 2025 по 2035 рр. [10].

Ще одне дослідження Групи Світового банку «Investing in Human Capital During Wartime: Experimental Evidence from Ukraine», опубліковане у вересні 2025 р., свідчить про те, що освітні програми в умовах війни можуть бути результативними, масштабованими та економічно доцільними; співвідношення вигод до витрат у досліджених програмах становило від 31 до 56 [11]. З позицій резильєнтності на основі таких досліджень можна зробити висновки, що, з одного боку, війна не скасовує факту ефективності інвестицій в освіту, а лише підвищує вимоги до їх точності та адресності,

а з іншого — освітні програми здатні генерувати значну соціально-економічну віддачу навіть у кризовому середовищі, і скорочення освітніх видатків не можна обґрунтовувати надзвичайністю воєнної ситуації.

Окремий напрям публікацій — цифрова та технологічна резильєнтність освітньої галузі. Так, аналіз міжнародної підтримки дистанційного навчання, психосоціальної допомоги та цифрових інструментів для української освіти свідчить про те, що пакет підтримки дистанційного навчання та психічного здоров'я, сформований за участю Global Partnership for Education, перевищив 51 млн дол. США, а програми Education Cannot Wait включали екстрене та багаторічне фінансування резильєнтності [12]. Такі дослідження підтверджують тезу про те, що цифрова трансформація під час воєнного стану в країні перетворюється з технологічного фактора на компонент фінансової безпеки, оскільки дає змогу продовжувати навчання за відсутності доступу до будівель, під час евакуації, повітряних тривог та енергетичних обмежень. Однак не слід забувати, що цифрові інструменти не замінюють фізичну освітню інфраструктуру та потребують стабільного доступу до мережі Інтернет, сучасних електронних пристроїв, електроенергії, підготовлених педагогів і надійних систем кібербезпеки.

Нові публікації щодо переходу України до змішаних моделей фінансування вищої освіти свідчать про те, що укрупнення ЗВО та надання грантів окремим категоріям здобувачів вищої освіти потребують оцінювання з погляду їхнього впливу на доступність освіти для соціально й територіально вразливих груп (абітурієнтів з постраждалих територій, внутрішньо переміщених осіб та малозабезпечених сімей) [13].

Однак зазначені наукові дослідження присвячені окремим аспектам резильєнтності системи фінансування закладів освіти в умовах воєнного стану та потребують подальшої систематизації й розвитку.

Мета статті — на основі системного підходу теоретично обґрунтувати та комплексно оцінити резильєнтність системи фінансування закладів освіти України в умовах воєнного стану, виявити основні трансформації її фінансового забезпечення у 2021–2025 рр., визначити чинники стійкості та вразливості бюджетних механізмів, а також розробити пропозиції щодо посилення фінансової спроможності, адаптивності й відновлювального потенціалу освітньої системи.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

З точки зору фінансової системи резильєнтність освітньої галузі складається з таких компонентів:

- достатність фінансових ресурсів — наявність такого обсягу коштів, який дозволяє надавати базові освітні послуги в повному обсязі (фінансування заробітної плати ПП та НПП, оплати комунальних послуг, шкільного харчування, підвезення учнів шкіл, поточні ремонти закладів освіти, цифрової інфраструктури та базових витрат на безпеку);
- інституційна стійкість — здатність органів влади і закладів освіти діяти без втрати керованості навіть за умови руйнування приміщень, евакуації населення чи тимчасової втрати доступу до територій [14];
- ефективність механізмів розподілу ресурсів — можливість органів влади оперативно переорієнтовувати бюджетні видатки між рівнями освіти, між поточними та капітальними витратами та між рівнями управління;
- здатність до відновлення — спроможність системи освіти не лише вижити під час шоку, а й повернутися до розвитку, компенсувати освітні втрати, відбудувати інфраструктуру та модернізувати фінансові механізми після первинного етапу кризи [14].

Для аналітичних цілей коефіцієнт фінансової резильєнтності освіти (R_t) можна розрахувати як співвідношення між сумою внутрішніх бюджетних ресурсів і зовнішньої допомоги та критичними потребами освітньої системи в певний період*:

$$R_t = \frac{F_{internal_t} + A_{external_t}}{N_{critical_t}}, \quad (1)$$

де: $F_{internal_t}$ — внутрішні бюджетні ресурси системи освіти у періоді t ;

$A_{external_t}$ — зовнішня фінансова допомога, зокрема гранти, пільгові кредити та цільові трансферти у періоді t ;

$N_{critical_t}$ — критично необхідний обсяг фінансування для забезпечення мінімальної безперервності та безпеки освітнього процесу з урахуванням воєнних, інфляційних і демографічних чинників у періоді t .

*розроблено на основі [15]–[17].

Якщо коефіцієнт фінансової резильєнтності $R_t \geq 1$, то доступні ресурси формально покривають критичну потребу системи освіти у фінансуванні. Якщо $R_t < 1$, то починають виникати касові розриви, що проявляються у відтермінуванні поточних і капітальних ремонтів, недостатньому облаштуванні укріттів, обмеженнях офлайн-навчання, скороченні програм розвитку та посиленні територіальної асиметрії. Водночас значення $R_t \geq 1$ не доводить високої ефективності фінансування, оскільки цей показник відображає лише покриття критичної потреби, а не результативність використання коштів загалом.

В поточних умовах коефіцієнт фінансової резильєнтності освіти неможливо коректно розрахувати лише за наявними відкритими даними, оскільки для показника $N_{critical_t}$ немає офіційно затвердженої методики розрахунку та єдиного показника «критичної потреби» системи освіти. Для спрощеного сценарію будемо виходити з того, що немає інформації щодо зовнішньої допомоги, що безпосередньо включається до фінансування освіти за період 2022–2025 рр., а критичну потребу визначимо на рівні видатків 2021 року [18]:

$$N_{critical_t} = F_{2021} = 312,92 \text{ млрд грн.}$$

Отже:

$$R_t = \frac{F_{internal_t}}{312,92}. \quad (2)$$

Тобто, якщо для експерименту розрахувати коефіцієнт фінансової резильєнтності освіти, виходячи з рівня видатків довоєнного 2021 року, то отримаємо такий результат (рис. 1).

Отриманий результат є не повним коефіцієнтом фінансової резильєнтності, а за змістом — коефіцієнтом номінального бюджетного покриття. Розрахунок коефіцієнта номінального бюджетного покриття, здійснений шляхом зіставлення фактичних видатків на освіту з базовим рівнем 2021 року, засвідчив, що після зниження у 2022 році та часткового відновлення у 2023 році номінальний рівень фінансування у 2024–2025 роках перевищив базовий показник 2021 року. Водночас цей результат не свідчить про повне відновлення фінансової резильєнтності, оскільки розрахунок не враховує інфляцію, додаткові воєнні потреби, пошкодження інфраструктури, територіальну нерівність і зовнішню допомогу.

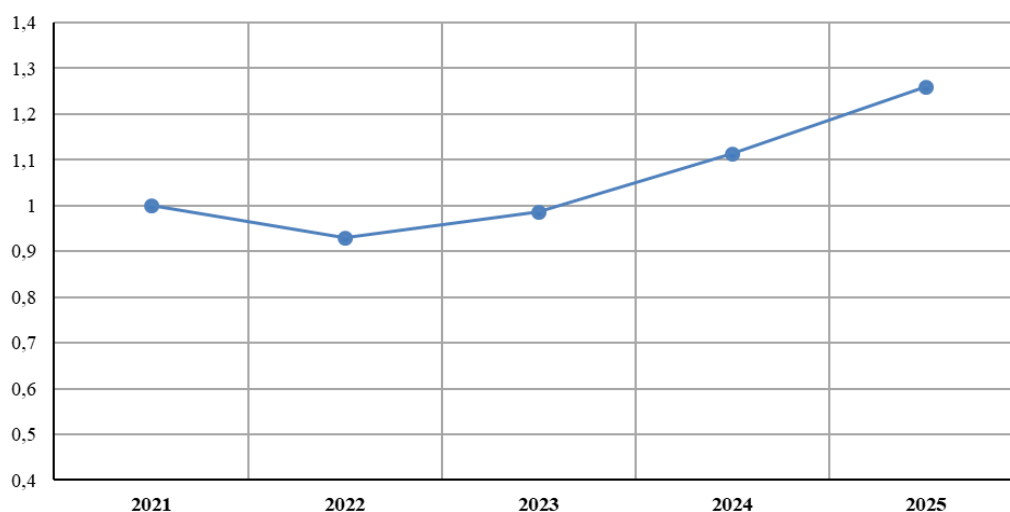

Рис. 1. Коефіцієнт фінансової резильєнтності освіти, виходячи з рівня видатків довоєнного 2021 року (коефіцієнт номінального бюджетного покриття) у 2021–2025 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі розрахунків.

Тобто, для коректнішої інтерпретації доцільно розмежувати групи реальних і номінальних показників. Номінальне зростання видатків на освіту у 2023–2025 рр. не свідчить про відповідне підвищення фінансової спроможності освітньої галузі, оскільки не компенсує інфляцію, зростання комунальних тарифів, необхідність переміщення закладу освіти або відновлення пошкодженої інфраструктури тощо. Реальну динаміку коефіцієнта фінансової резильєнтності освіти можна буде порахувати лише тоді, коли у відкритому доступі з'явиться вся необхідна інформація. Але навіть поточний розрахунок дає змогу зробити проміжні висновки в аналізованому часовому проміжку:

- 2021 рік — база для порівняння ($R_t = 1,0$);
- 2022 рік — шокова дестабілізація системи ($R_t = 0,929$);
- 2023 рік — адаптація освітньої галузі до викликів воєнного стану ($R_t = 0,986$);
- 2024 рік — номінальна стабілізація системи освіти ($R_t = 1,113$);
- 2025 рік — інституційна трансформація системи та закріплення нової моделі фінансування освіти в умовах затяжної війни ($R_t = 1,259$).

Зупинимося більш детально на аналізі стану системи фінансування освіти за зазначені вище періоди. Довоєнний 2021 рік є точкою для оцінки подальших змін в системі після початку активної фази війни в Україні. Як зазначалося, згідно з офіційними фінансовими звітами, видатки на освіту в зведеному бюджеті склали 312,92 млрд грн, що на той момент відповідало 6,0% ВВП [18]. Такий розподіл видатків державного бюджету давав змогу фінансувати як поточне утримання системи освіти, так і окремі напрями розвитку: реформу Нової української школи (НУШ), оновлення освітнього середовища, закупівлю обладнання, транспортне забезпечення та частину інвестицій у матеріально-технічну базу [4]. Це була класична модель фінансування галузі на основі синергії державного фінансування та видатків місцевих бюджетів з активним використанням міжбюджетних трансфертів [19]. У загальній структурі видатків на освіту велику роль відігравали місцеві бюджети, що стало позитивним наслідком реформи децентралізації, яка розпочалася ще у 2014 році. Водночас «центр» зберіг вплив на систему через механізми освітньої субвенції та цільові програми реформи освіти. Цей період перебував під негативним впливом постковідних наслідків, але загалом система функціонувала в «штатному» режимі.

З початком активної фази війни в лютому 2022 р. відбулося одночасне скорочення доходної частини державного бюджету та різке зростання видатків на оборону й безпеку, що суттєво вплинуло на фінансування соціальних статей, зокрема видатків на освіту. Система публічних фінансів була переведена в режим ручного керування та антикризового управління — де-факто з'являються дві складові державного бюджету: «військовий бюджет» та «цивільний бюджет», із жорсткою пріоритизацією видатків і обмеженнями щодо використання міжнародних грантів з боку країн-партнерів.

Згідно з офіційними даними, саме у 2022 році відбулося найрізкіше падіння видатків на освіту після довоєнного зростання у 2021 році — до 290,76 млрд грн [20]. Формально ця сума видатків не виглядає катастрофічною в натуральному вимірі, але вона не показує впливу інфляції, динаміки валютного курсу, зростання комунальних платежів і вартості логістики, потреби в ліквідації наслідків бойових дій, переміщення закладів освіти в «тил» і багатьох інших зовнішніх факторів. Тобто, у 2022 році відбувся перехід від моделі фінансування сталого розвитку до моделі фінансування «виживання» освітньої галузі. Ключову роль на цьому етапі відіграли місцеві бюджети, адже саме вони виконали роль фінансового буфера як для «своїх», так і для внутрішньопереміщених осіб та закладів освіти. Однак таке навантаження на місцевий рівень одразу посилює проблему асиметрії фіскального простору між громадами, які перебували далеко від лінії фронту, та громадами, що опинилися на лінії зіткнення або зазнали тимчасової окупації.

У 2023 році система освіти функціонувала вже в умовах затяжної фінансової невизначеності, тобто відбувся перехід від екстреного реагування на загрози й виклики до адаптації до шоків війни. В таких умовах повне відновлення системи неможливе, але сформувалася нова логіка фінансування галузі — мінімально гарантована безперервність видатків на тлі вибіркової підтримки критичних напрямків і постраждалих закладів освіти, а також пошук зовнішніх компенсаторів ($A_{external,t}$). Характерними для 2023-го бюджетного року стали подальше посилення ролі місцевих бюджетів у фінансуванні освітніх закладів, зростання витрат на ліквідацію наслідків бойових дій та ракетно-бомбових ударів, а також на забезпечення автономності енергоживлення, психологічної підтримки, цифровізації освітнього процесу [21]. Однак суттєво поглибилася асиметрія між рівнями освіти — загальна середня освіта отримала статус базового пріоритету, а вища освіта потрапила у зону фіскального тиску. Саме на цьому етапі загострилося протиріччя між побудованою системою воєнного фінансування освітньої галузі: з одного боку, державі необхідно було забезпечити шкільну освіту як масову соціальну послугу, без якої неможливе нормальне функціонування громад і утримання сімей з дітьми в Україні, з іншого — системне недофінансування сектору вищої освіти створювало відкладену загрозу для утримання молоді в країні та відтворення інтелектуального капіталу для повоєнного відновлення.

У 2024 році в освітній галузі з'явилися ознаки бюджетної стабілізації: видатки зведеного бюджету на освіту становили 348,4 млрд грн, із них 172,0 млрд грн — видатки державного бюджету разом із трансфертами [3]. Тобто де-факто відбулася номінальна стабілізація системи освіти, і держава повернула її до бюджетних пріоритетів, незважаючи на воєнний стан. Однак структура видатків свідчить про збереження соціально-захисного характеру фінансування — 100,9 млрд грн (28,96% загальних видатків на освіту) пішло на виплату заробітної плати вчителям (освітня субвенція), тобто саме за рахунок субвенції заробітну платню отримали понад 460 тис. педагогічних працівників [3]. Отже, в основі фінансової резильєнтності у 2024 році залишалася можливість забезпечити своєчасність виплат освітянам, адже збереження кадрового потенціалу є ключовим фактором збереження рівноваги системи. Звісно, 2024 рік не

можна вважати початком відновлення. Значну частину видатків було спрямовано на утримання, а не на розвиток освіти. Крім того, потреба в капітальних витратах системно зростала через пошкодження освітньої інфраструктури внаслідок ракетно-бомбових ударів РФ по цивільному населенню та вимоги безпеки для здобувачів освіти й педагогів. Зазначені проблеми загострювалися через зростання асиметрії фінансового простору та територіальної нерівності: громади з різною фінансовою базою й різним рівнем безпекових ризиків мали неоднакові можливості для організації офлайн- або змішаного навчання. Тобто, за підсумками 2024 бюджетного року освіта вийшла з фази системного падіння, але залишилася в системі компенсаторного нестратегічного фінансування.

Аналіз видатків 2025 бюджетного року свідчить про інституціоналізацію нової воєнної моделі фінансування освіти. Згідно з повідомленням Міністерства фінансів України, видатки зведеного бюджету на освіту становили 394,0 млрд грн, із них 194,3 млрд грн — видатки державного бюджету разом із трансфертами [22]. Найпомітнішою рисою стало подальше посилення фінансового пріоритету загальної середньої освіти на тлі ігнорування потреб вищої школи, а загальні видатки на науку становили лише 16,2 млрд грн. Така динаміка державного фінансування свідчить, що влада концентрує ресурси саме на тій ланці, яка має найвищий суспільно-політичний мультиплікатор, а стратегічне інвестування в людський капітал відійшло на другий план. У 2025 році фінансування закладів загальної середньої освіти становило 127,25 млрд грн (32,3% загальних видатків на освіту), що на 33,5 млрд грн більше, ніж у 2022 році. Окрім базового фінансування шкіл, збільшено кошти на інструменти безпеки та матеріально-технічну базу: на укриття у школах витрачено 6,2 млрд грн, на закупівлю шкільних автобусів спрямовано 1,9 млрд грн, на реформу Нової української школи — 1,6 млрд грн (зокрема, на придбання комп'ютерного та мультимедійного обладнання, меблів) [22]. Аналіз бюджетного фінансування за 2025 рік підтвердив посилення дисбалансу між середньою та вищою освітою. За аналізований період (2021–2025 рр.) фінансування вищої освіти не продемонструвало співмірного зростання, а порівняно з 2022 роком навіть зменшилося на 1,3 млрд грн. Це означає, що фінансова резильєнтність сектору вищої освіти істотно слабша за стійкість шкільного сегмента [20], [22].

Для системного аналізу доцільно зіставити зміни чинників резильєнтності фінансування закладів освіти за 2021–2025 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

**Зміни чинників резильєнтності
фінансування закладів освіти за 2021–2025 рр.**

Показники	2021	2022	2023	2024	2025
Видатки зведеного бюджету на освіту (млрд грн)	312,92	290,76	308,64	348,43	394
	Базовий показник фінансування	Скорочення фінансування (шок системи)	Часткове відновлення після падіння	Номінальна стабілізація фінансування	Закріплення нової моделі фінансування
Фінансування середньої освіти (млрд грн)	104,07	97,99	93,76	116,16	127,25
	Базова довоєнна модель	Різка напруженість через війну	Адаптація до викликів воєнного стану	Пріоритетне утримання	Пріоритетне утримання
Фінансування вищої освіти (млрд грн)	21,14	22,80	18,43	21,53	21,52
	Відносно стабільне довоєнне	Інерційне утримання видатків	Різка обмеження ресурсів	Без системного прориву	Стабілізація недофінансування

Показники	2021	2022	2023	2024	2025
Безпеківі витрати	x	Екстрені витрати	Стають системними	Масштабування витрат	Системне масштабування витрат
Загальна характеристика фінансування	Довоснна відносна стабільність	Шок системи публічних фінансів, секвестр	Адаптація до затяжної війни	Номінальна стабілізація	Закріплення нової воєнної моделі

Джерело: складено авторами на основі [2], [3], [18], [20], [22]

З наведеної табл. 1 можна зробити проміжні висновки — зміни чинників резильєнтності системи фінансування закладів освіти за 2021–2025 рр. можна охарактеризувати трьома фазами розвитку подій:

1. 2022 рік — обвальний шок, освітня галузь втрачає інструменти бюджетного планування та розвитку і переходить в режим «збереження енергії»;
2. 2023–2024 рр. — адаптаційна стабілізація системи освіти, коли завдяки місцевим бюджетам та міжнародній підтримці вдалося уникнути колапсу на всіх рівнях управління галуззю;
3. починаючи з 2025 року, зростають видатки на безпеку, логістику та НУШ, загострюється проблема асиметрії на тлі системного недофінансування вищої освіти, а сама категорія резильєнтності фактично була включена до бюджетної логіки освітньої політики держави.

Одним із фундаментальних чинників резильєнтності системи фінансування освіти стала бюджетна децентралізація, позитивні результати якої під час активної фази війни проявилися особливо виразно. Проаналізовані дані свідчать про те, що понад 80% видатків на освіту забезпечив саме цей рівень врядування. На місцевому рівні приймалися критично важливі рішення щодо забезпечення стійкого функціонування освітньої галузі — будівництво та обладнання укриттів, відновлення пошкодженої інфраструктури, утримання дошкільної освіти, підвезення учнів тощо. Однак фінансова слабкість окремих територіальних громад або близькість до лінії фронту безпосередньо трансформувалася в нерівність доступу до освітніх послуг. Тобто, децентралізація не усунула, а частково загострила проблеми асиметрій фіскального та освітнього просторів. Територіальні громади в тилкових районах із відносно стабільною економічною базою могли забезпечувати вищий рівень адаптації, тоді як деокуповані та прифронтові громади були значно залежними від міжбюджетних трансфертів і грантової допомоги [5]. Тому в умовах дії воєнного стану бюджетна децентралізація проявилася як чинник одночасно фінансової резильєнтності та нерівності.

Як уже зазначалося, визначення рівня резильєнтності системи фінансування освіти неможливе без урахування зовнішньої фінансової допомоги ($A_{external_t}$). На жаль, у відкритому доступі досі немає достатньої інформації щодо цього показника, тому проаналізуємо основні пріоритети та напрямки використання міжнародної допомоги, які стосувалися саме системи освіти (табл. 2).

Тобто, саме міжнародна підтримка допомогла подолати дефіцит освітнього фінансування та спрацювала у чотирьох основних вимірах: як бюджетний компенсатор (дала змогу державі спрямовувати внутрішні доходи передусім на оборону, не припиняючи фінансування базових освітніх послуг), як інфраструктурний компенсатор (гранти спрямовувалися на укриття, ремонт і відновлення освітніх закладів, закупівлю шкільних автобусів, підручників, обладнання), як інституційний компенсатор (допомога спрямовувалася в тому числі на підвищення якості управління) та як компенсатор людського капіталу (підтримка педагогічних працівників, учнів, переміщених дітей,

програм надолуження освітніх втрат і психосоціальної допомоги нівелювала ризики довгострокової деградації людського капіталу).

Таблиця 2.

Пріоритети та основні напрямки використання зовнішньої фінансової допомоги Україні (A external_t) у 2022–2025 рр.

Рік	Пріоритети міжнародної допомоги	Характеристика міжнародної допомоги	Основні напрями використання міжнародної допомоги
2022	Екстрена стабілізація системи освіти	100 млн дол. США	Заробітні плати педагогів, стипендії, онлайн-навчання, психосоціальна підтримка молоді
2023	Перехід до системного відновлення освітньої галузі	Підготовка та запуск багаторічних механізмів системної програми LEARN	Безпека, покращення умов навчання, цифровізація, відновлення освітньої інфраструктури
2024	Запуск програми LEARN (Підвищення доступності та стійкості освіти в умовах кризи в Україні)	415 млн дол. США 235 млн – IBRD; 150 млн – IDA; 30 млн – URTF 4,9 млн дол. США додаткове фінансування Групи Світового Банку	Будівництво, модернізація та облаштування безпечних шкільних укріплень; фінансування друку та розповсюдження підручників; закупівля інклюзивних шкільних автобусів тощо.
2025	Масштабування та відновлення допомоги	800 млн дол. США (понад 35 урядів і 90 організацій)	Підтримка дошкільної, загальної середньої, професійної та вищої освіти; розвиток цифрових та інклюзивних інструментів; допомога у створенні безпечного освітнього середовища.

Джерело: складено авторами на основі [23], [24], [25]

З іншого боку, критично зріс ризик донорської залежності системи, коли частина капітальних і навіть поточних можливостей базується не на внутрішньо відтворюваному ресурсі, а на рішеннях і циклах допомоги від зовнішніх міжнародних партнерів.

Одним із важливих висновків проведеного аналізу резильєнтності системи фінансування освіти в 2021–2025 рр. є поглиблення структурних диспропорцій між шкільною та вищою освітою. Представники держави в період дії воєнного стану системно захищають шкільний сегмент як тактичний фактор утримання суспільної стабільності, що проявляється у зростанні видатків на школи, реалізації програм щодо укріплень, шкільних автобусів, реформ НУШ, харчування учнів тощо. Навіть основний обсяг міжнародної допомоги стосується виключно шкільної освіти. Натомість вища освіта перетворилася на сектор, де ресурси залишаються обмеженими, а відновлення відстає від потреб. Така державна політика має короткострокову бюджетну логіку, але катастрофічні довгострокові наслідки. Саме заклади вищої освіти забезпечують підготовку кадрів для відбудови країни, науки, фінансового сектору та цифрової трансформації. Системне недофінансування ЗВО вже призводить до накопичення структурного дефіциту людського капіталу та шаленого виїзду молоді за кордон на навчання в європейських університетах. Тобто, резильєнтність системи фінансування освіти не можна оцінювати лише за станом шкільного сегмента. Якщо підсистема вищої школи є фінансово вразливою, то вся система освіти на довгому горизонті розвитку має умовну стійкість.

Таким чином, на основі проведеного аналізу резильєнтності системи фінансування освіти в 2021–2025 рр. можна виділити наступні системні ризики освітньої галузі в умовах війни:

- територіальна асиметрія — різна спроможність громад та наближеність до лінії фронту призводять до різного рівня доступу до безпечного навчання та якості освітнього середовища;
- безпекові ризики — навіть за достатнього фінансування видатків на освіту, навчальний процес може бути суттєво обмежений через регулярні ракетно-бомбові атаки, відсутність укриттів або енергетичні проблеми;
- інфляційні ризики — навіть номінальне зростання видатків на освіту не свідчить про реальне розширення можливостей системи освіти через зростання цін на будівництво, енергоносії, техніку, логістику тощо;
- донорська залежність — високий рівень міжнародної допомоги в структурі фінансування галузі суттєво її підтримує, але робить вразливою до змін зовнішньої підтримки та свідчить про поступову втрату освітньої незалежності;
- структурні диспропорції між шкільною та вищою освітою — тривале збереження такого дисбалансу підриває кадрову, наукову й технологічну базу повоєнного відновлення України та де-факто позбавляє її можливостей для майбутнього розвитку.

Підвищення резильєнтності системи фінансування освіти вимагає не простого збільшення видатків, а принципової трансформації бюджетної політики щодо їх використання. Для цього, на нашу думку, доцільно реалізувати наступні зміни:

1. Запровадити довгострокову рамку фінансування освітньої галузі з відокремленням «блоку забезпечення стійкості», щоб видатки на укриття, енергетичну автономність, розвиток цифрової інфраструктури та транспорт не конкурували з фондом оплати праці педагогічних та науково-педагогічних працівників.
2. Посилити обґрунтованість і адресність бюджетного вирівнювання, щоб деокуповані, прифронтові та демографічно вразливі територіальні громади мали достатні можливості для утримання освітньої мережі.
3. У фінансових звітах необхідно перейти від номінальних до реальних оцінок бюджетного асигнування, щоб уникнути ілюзорності відновлення та зростання там, де фактично інфляція знецінює ресурсну базу.
4. Фінансування вищої освіти має отримати окремий пріоритет і окрему стратегію посилення резильєнтності, яка поєднає базову стабілізацію, підтримку релокованих закладів, інвестиції в дослідницьку інфраструктуру та нові моделі співфінансування (зокрема залучення міжнародної допомоги).
5. Інституціоналізувати міжнародну допомогу — отримані ресурси мають не просто тимчасово «латати» прогалини, а стати стратегічним інструментом модернізації та підвищення ефективності національної системи освіти.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Резильєнтність системи фінансування закладів освіти в Україні в умовах дії воєнного стану показала рівень значно вищий, ніж можна було очікувати в лютому 2022 року, однак ця умовна стійкість має переважно адаптивний, а не відновлювальний характер. Завдяки спільним зусиллям держави, територіальних громад, освітянської спільноти та масштабній міжнародній допомозі система не тільки не зазнала колапсу, а й змогла вийти на якісно новий рівень функціонування. За аналізований доволі короткий період було сформовано нову воєнну модель фінансування освітньої галузі. Її головні ознаки — пріоритет середньої освіти, зосередженість на створенні безпекової

інфраструктури, зростання ролі місцевих бюджетів і висока залежність від зовнішніх кредитно-грантових ресурсів. Однак, структурний дисбаланс на користь шкільної освіти та системне ігнорування потреб вищої освіти залишаються одними з головних довгострокових викликів для майбутнього України.

Таким чином, з точки зору стратегічного розвитку державна політика має бути спрямована не лише на тактичне утримання системи від колапсу, а й на поступовий перехід від адаптивної форми резильєнтності до відновлювальної. Це передбачає поєднання низки чинників: забезпечення безпеки здобувачів освіти та викладачів, справедливого міжтериторіального розподілу бюджетних ресурсів, довгострокових інвестицій у шкільну та університетську інфраструктуру, а також формування ефективних фінансових механізмів, здатних підтримувати освіту не лише під час війни, а й у період повоєнного відновлення України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кужелев М., Нечипоренко А. Бюджетна політика як інструмент забезпечення макроекономічної стійкості та збереження людського капіталу в період війни. Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології. 2026. № 5 (1). DOI: <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2026-5-1-5>
2. У 2025 році Україна збільшить фінансування шкіл, а фінансування вишів залишиться майже незмінним. Освіта і наука. 2025. URL: <https://www.ojn.com.ua/u-2025-rocz-ukrayina-zbilshyt-finsuvannya-shkil-a-finsuvannya-vyshiv-zalyshytsya-majzhe-nezminnym/>
3. Мінфін: У 2024 році видатки на освіту становили 348,4 млрд гривень / Міністерство фінансів України. 2025. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_2024_rotsi_vidatki_na_osvitu_stanovili_3484_mlrld_griven-5017
4. Славкова А. А. Фінансування освіти в Україні: реалії в умовах війни та перспективи повоєнного відновлення. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 79. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-18>
5. Кужелев М. О., Нечипоренко А. В., Стабіас С. М. Видатки місцевих бюджетів на відновлення: тенденції, виклики та перспективи. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-27>
6. Сокровольська Н. Я., Корбутяк А. Г., Карча В. Я. Особливості фінансування вищої освіти в умовах війни. Економіка та суспільство. 2025. Вип. 80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-14>
7. Писарчук О. В. Роль регіональної підтримки в механізмі фінансування ЗВО в умовах воєнного стану. Науковий погляд: економіка та управління. 2025. № 2 (90). С. 98–103. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2025-90-14>
8. Сивульська Н. М., Буряченко А. Є., Рудик Н. В. Розвиток людського капіталу у фінансовому забезпеченні освіти та культури в Україні. Актуальні питання економічних наук. 2025. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17782725>
9. Куклін О. В., Азьмук Н. А., Дернова І. А. Резильєнтність національної системи вищої освіти: оцінка, напрямки посилення. Проблеми економіки. 2023. № 2. С. 63–73. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-63-73>
10. Ukraine – Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4) : February 2022 – December 2024 / World Bank. Washington, D.C. : World Bank Group, 2025. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>
11. Investing in Human Capital During Wartime: Experimental Evidence from Ukraine / L. Dinarte-Diaz et al. Policy Research Working Paper. 2025. No. 11196. Washington, D.C. : World Bank. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099918209022550719/pdf/IDU-bbe64ebd-aac8-4151-b6ff-adec4d77eba7.pdf>
12. Bhatt M., Radford K. Resilient by Design: Ukraine's EdTech Emergency Response: A Qualitative Study. EdTech Hub. 2025. DOI: <https://doi.org/10.53832/edtechhub.1122>
13. Nazarenko Y. Ukraine's Education Policy as a Pillar for Societal Resilience and Successful Rebuilding. Brussels : Foundation for European Progressive Studies (FEPS), 2025. 22 p. URL: <https://fepeurope.eu/wp-content/uploads/2025/02/Ukraines-education-policy-as-a-pillar-for-successful-rebuilding.pdf>
14. 2025 рік – рік системних змін і відновлення освіти і науки в умовах війни / Урядовий портал. 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/2025-rik-rik-sistemnykh-zmin-i-vidnovlennia-osvity-i-nauky-v-umovakh-viiny>
15. Governmental financial resilience under austerity in Austria, England and Italy: How do local governments cope with financial shocks? / C. Barbera et al. Public Administration. 2017. Vol. 95, no. 3. P. 670–697. DOI: <https://doi.org/10.1111/padm.12350>

16. Education Policy Outlook 2021: Shaping Responsive and Resilient Education in a Changing World / OECD. Paris : OECD Publishing, 2021. DOI: <https://doi.org/10.1787/75e40a16-en>
17. Shah R., Henderson C., Couch D. Education Sector Recovery. Washington, D.C. : World Bank Group, 2019. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/925581587449226758/pdf/Education-Sector-Recovery.pdf>
18. Бюджет України 2021 : статистичний збірник / Міністерство фінансів України. Київ, 2022. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf
19. Кужелєв М. О., Нечипоренко А. В. Міжбюджетні трансферти в Україні в умовах воєнного стану: фіскальна асиметрія та перспективи розвитку. Acta Academiae Beregsiensis. Economics. 2025. Вип. 11. С. 322–336.
20. Видатки державного бюджету України / Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>
21. Рамський А. Ю. Цифрова трансформація комунікаційних стратегій закладів вищої освіти України в період війни. Науковий вісник Міжнародної асоціації науковців. Серія: економіка, управління, безпека, технології. 2023. Т. 2, № 1. DOI: <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2023-2-1-7>
22. Мінфін: у 2025 році видатки на освіту та науку становили понад 410 млрд гривень / Міністерство фінансів України. 2026. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/-5589>
23. World Bank Disburses Additional \$500 Million, the Latest Tranche of \$11.4 Billion Provided to Ukraine : Press Release / World Bank. Washington, 2022. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/10/25/world-bank-disburses-additional-500-million-the-latest-tranche-of-11-4-billion-provided-to-ukraine>
24. Світовий банк виділив додаткові 4,9 млн доларів США в межах програми LEARN : Новини / Міністерство освіти і науки України. 2025. URL: <https://mon.gov.ua/news/svitovyi-bank-vydilyv-dodatkovyi-49-mln-dollariv-ssha-v-mezhakh-prohramy-learn>
25. МОН підбило підсумки співпраці з партнерами у 2025 році: понад \$800 млн міжнародної підтримки освіти / Урядовий портал. 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-pidbylo-pidsumky-spiivpratsi-z-partneramy-u-2025-rotsi-ponad-800-mln-mizhnarodnoi-pidtrymky-osvity>

Mykhailo Kuzheliev

Doctor of Economics, Professor
Professor of the Department of Finance
National University of "Kyiv-Mohyla Academy"
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0002-7895-7879
e-mail: m.kuzheliev@ukma.edu.ua

Alina Nechyporenko

PhD in Economics
Associate Professor of the Department of Finance
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-2494-1465
e-mail: a.nechyporenko@kubg.edu.ua

RESILIENCE OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION FINANCING SYSTEM UNDER MARTIAL LAW

Abstract. The article examines current aspects of ensuring the resilience of the educational institution financing system in Ukraine under martial law. Resilience is considered as the ability of the education sector to maintain continuity of operations, adapt to budgetary, infrastructural, and demographic shocks, and create the conditions for recovery. The relevance of the study is determined by the need to ensure basic educational services, finance security measures, support teaching staff, and preserve human capital amid the reorientation of a significant share of state budget resources towards defense. The purpose of this article is to use a systematic approach to theoretically substantiate and comprehensively assess the resilience of Ukraine's educational institution financing system under martial law, identify the main transformations in its financial support during 2021–2025, to identify factors of resilience and vulnerability in budgetary mechanisms, and to develop proposals for strengthening the financial capacity, adaptability, and recovery potential of the education system. The methodological foundation of the study consists of systemic, structural-dynamic, comparative, and statistical analyses, as well as an approach to assessing the financial coverage of critical educational needs. Within the scope of the study, resilience is examined in the context of four interrelated components: resource adequacy, flexibility of resource allocation mechanisms, institutional capacity, and the ability to recover from shocks. The analysis found that in 2022, the education funding system experienced a significant budgetary shock: consolidated budget expenditures on education decreased compared to 2021, and the share of education in GDP declined in subsequent years despite a nominal increase in budget expenditures. In 2024–2025, there was a nominal recovery in financing, but it was accompanied by structural asymmetry across educational levels – higher education and research remain more vulnerable to cuts in capital expenditures. It is argued that local budgets, intergovernmental transfers, and international aid have served as important compensators for the financial deficit. The paper proposes the following directions for strengthening resilience: improving horizontal fiscal equalization, transitioning to results-based funding, developing multi-channel financing, and aligning donor support with a long-term strategy for human capital recovery.

Keywords: resilience; education financing system; budget expenditures; education subvention; public finance; education; financial stability; international aid; human capital; post-war recovery; educational institutions.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Kuzheliev, M., & Nechyporenko, A. (2026). Budget policy as an instrument for ensuring macroeconomic stability and preserving human capital during wartime. *Scientific Bulletin of the International Association of Scientists. Series: Economy, Management, Security, Technologies*, 5(1). <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2026-5-1-5> [in Ukrainian]
2. Osvita i Nauka. (2025). In 2025, Ukraine will increase funding for schools, while university funding will remain almost unchanged. <https://www.oin.com.ua/u-2025-roczni-ukrayina-zbilshyt-finansuvannya-shkil-a-finansuvannya-vyshiv-zalyshtysya-majzhe-nezminnym/> [in Ukrainian]
3. Ministry of Finance of Ukraine. (2025). *Ministry of Finance: In 2024, education expenditures amounted to UAH 348.4 billion*. https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_2024_rotsi_vidatki_na_osvitu_stanovili_3484_mlrdriven-5017 [in Ukrainian]
4. Slavkova, A. A. (2025). Financing of education in Ukraine: Realities under martial law and prospects for post-war recovery. *Economy and Society*, (79). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-18> [in Ukrainian]
5. Kuzheliev, M. O., Nechyporenko, A. V., & Stabias, S. M. (2025). Local budget expenditures for recovery: Trends, challenges and prospects. *Economy and Society*, (78). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-27> [in Ukrainian]

6. Sokrovol'ska, N. Ya., Korbutiak, A. H., & Karcha, V. Ya. (2025). Peculiarities of financing higher education in wartime. *Economy and Society*, (80). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-14> [in Ukrainian]
7. Pysarchuk, O. V. (2025). The role of regional support in the financing mechanism of higher education institutions under martial law. *Scientific View: Economics and Management*, 90(2), 98–103. <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2025-90-14> [in Ukrainian]
8. Syvulska, N. M., Buriachenko, A. Ye., & Rudyk, N. V. (2025). Human capital development in the financial support of education and culture in Ukraine. *Current Issues of Economic Sciences*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.17782725> [in Ukrainian]
9. Kuklin, O. V., Azmuk, N. A., & Dernova, I. A. (2023). Resilience of the national higher education system: Assessment, directions of strengthening. *The Problems of Economy*, (2), 63–73. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-2-63-73> [in Ukrainian]
10. World Bank. (2025). *Ukraine – Fourth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4): February 2022 – December 2024*. World Bank Group. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf>
11. Dinarte-Diaz, L., et al. (2025). *Investing in human capital during wartime: Experimental evidence from Ukraine* (Policy Research Working Paper No. 11196). World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099918209022550719/pdf/IDU-bbe64ebd-aac8-4151-b6ff-ade4d77eba7.pdf>
12. Bhatt, M., & Radford, K. (2025). *Resilient by design: Ukraine's EdTech emergency response: A qualitative study*. EdTech Hub. <https://doi.org/10.53832/edtechhub.1122>
13. Nazarenko, Y. (2025). *Ukraine's education policy as a pillar for societal resilience and successful rebuilding*. Foundation for European Progressive Studies. <https://feeps-europe.eu/wp-content/uploads/2025/02/Ukraines-education-policy-as-a-pillar-for-successful-rebuilding.pdf>
14. Government Portal of Ukraine. (2025). *2025 – the year of systemic changes and recovery of education and science in wartime conditions*. <https://www.kmu.gov.ua/news/2025-rik-rik-systemnykh-zmin-i-vidnovlennia-osvity-i-nauky-v-umovakh-viiny> [in Ukrainian]
15. Barbera, C., et al. (2017). Governmental financial resilience under austerity in Austria, England and Italy: How do local governments cope with financial shocks? *Public Administration*, 95(3), 670–697. <https://doi.org/10.1111/padm.12350>
16. OECD. (2021). *Education Policy Outlook 2021: Shaping responsive and resilient education in a changing world*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/75e40a16-en>
17. Shah, R., Henderson, C., & Couch, D. (2019). *Education sector recovery*. World Bank Group. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/925581587449226758/pdf/Education-Sector-Recovery.pdf>
18. Ministry of Finance of Ukraine. (2022). *Statistical yearbook "Budget of Ukraine 2021"*. https://mof.gov.ua/storage/files/2_Budget_of_Ukraine_2021.pdf [in Ukrainian]
19. Kuzheliev, M. O., & Nechyporenko, A. V. (2025). Intergovernmental transfers in Ukraine under martial law: Fiscal asymmetry and development prospects. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, (11), 322–336. [in Ukrainian]
20. Minfin. (n.d.). *State budget expenditures of Ukraine*. <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> [in Ukrainian]
21. Ramskyi, A. Yu. (2023). Digital transformation of communication strategies of higher education institutions of Ukraine during the war. *Scientific Bulletin of the International Association of Scientists. Series: Economy, Management, Security, Technologies*, 2(1). <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2023-2-1-7> [in Ukrainian]
22. Ministry of Finance of Ukraine. (2026). *Ministry of Finance: In 2025, expenditures on education and science amounted to over UAH 410 billion*. <https://mof.gov.ua/uk/news/-5589> [in Ukrainian]
23. World Bank. (2022). *World Bank disburses additional \$500 million, the latest tranche of \$11.4 billion provided to Ukraine* (Press release). <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/10/25/world-bank-disburses-additional-500-million-the-latest-tranche-of-11-4-billion-provided-to-ukraine>
24. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2025). *World Bank allocated an additional \$4.9 million under the LEARN program*. <https://mon.gov.ua/news/svitovyi-bank-vydilyv-dodatkovy-49-mln-dolariv-ssha-v-mezhakh-prohramy-learn> [in Ukrainian]
25. Government Portal of Ukraine. (2025). Ministry of Education and Science summarized cooperation with partners in 2025: Over \$800 million of international support for education. <https://www.kmu.gov.ua/news/mon-pidbylo-pidsumky-spiivpratsi-z-partneramy-u-2025-rotsi-ponad-800-mln-mizhnarodnoi-pidtrymky-osvity> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 25.08.26

Рецензовано 18.09.26

Опубліковано 25.09.2026 р.

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.